

3 WATERVREES, MANNENVREES EN BURQINIVREES

3 WATERVREES, MANNENVREES EN BURQINIVREES¹

Ester Wisse en Agnes Elling (W.J.H. Mulier Instituut)

Samenvatting

Onderzoek laat zien dat de zwemvaardigheid van allochtone kinderen lager ligt dan die van hun autochtone leeftijdsgenootjes. Naast minder zwemvaardig, zijn allochtone kinderen meer afhankelijk van schoolzwemmen voor het behalen van hun zwemdiploma. In dit hoofdstuk wordt gekeken naar factoren die ervoor zorgen dat (allochtone) ouders hun kinderen niet kunnen en/of willen laten meedoen aan het reguliere zwemonderwijs.²

Naast andere factoren vormt een geringe eigen zwemvaardigheid voor ouders een drempel om kinderen aan te melden voor reguliere zwemlessen. Allochtone moeders spelen een belangrijke rol in de zwemsocialisatie van hun kinderen en vinden het noodzakelijk dat hun kinderen kunnen zwemmen. Zij zijn echter vaak zelf degenen die niet kunnen zwemmen en niet gaan zwemmen, waardoor hun kinderen minder snel naar het zwembad gaan. Wanneer er meer mogelijkheden zijn voor het verbeteren en onderhouden van hun zwemvaardigheid, kunnen allochtone vrouwen meer deelnemen aan de beweegcultuur en zo een positieve zwemsocialisatie overdragen aan hun kinderen.

3.1 Inleiding

In het waterrijke Nederland staat zwemmen op de eerste plaats in de top 10 van meest beoefende sporten. In 2007 had 36 procent van de bevolking (6-79 jaar) ten minste één keer gezwommen (Kamphuis & Van den Dool, 2008). Vrouwen (40%) en vooral jongeren in de leeftijdsgroep 6-19 jaar (61%) zwemmen relatief veel. De meeste kinderen leren dan ook al op jonge leeftijd zwemmen. Leren zwemmen wordt door de meeste Nederlanders gezien als een onmisbaar en nuttig onderdeel van de opvoeding: het vermindert het risico op verdrinking én zwemmen is een plezierige sportieve activiteit. Zwemmen en de aanloop daar naar toe maakt een belangrijk deel uit van de Nederlandse sport en beweegcultuur.

Wanneer we echter kijken naar het zwemdiploma-bezit, dan zien we dat kunnen zwemmen niet voor iedereen vanzelfsprekend is. Zo ligt de zwemvaardigheid onder allochtone kinderen beduidend lager dan onder autochtone kinderen. In 2007 hadden negen op de tien autochtone kinderen van 6-15 jaar een zwemdiploma tegenover zeven van de tien leeftijdsgenoten met een Turkse, Marokkaanse, Surinaamse of Antilliaanse achtergrond (Herweijer, 2008: 239). Aangezien een vijfde van deze groep niet-westerse allochtone kinderen nog geen zwemles heeft (tegenover drie procent van de autochtone kinderen) is de kans groot dat ze niet meer leren zwemmen. Hoewel een directe relatie tussen zwemvaardigheid en verdrinkingsgevallen nog niet is aangetoond (Brenner et al., 2003), wijzen veel gegevens wel in die richting. In de groep waar de zwemvaardigheid het laagst ligt, de allochtonen, is ook het risico op verdrinken groter (Stirbu et al., 2006; Garssen, 2008).

Recente cijfers uit de *SportersMonitor 2008* bevestigen dat allochtonen als groep minder zwemvaardig zijn: twintig procent van de autochtone bevolking van 15-80 jaar – vooral ouderen – heeft geen zwemdiploma tegenover een derde van de niet-westerse allochtonen.³ Overigens houdt het niet hebben van een zwemdiploma niet per definitie in dat men niet kan en gaat zwemmen. Mensen kunnen ook zwemvaardig zijn zonder dat ze ‘officiële’ zwemlessen hebben gevolgd en het daarbij horende diploma hebben behaald.

Zwemmen is een aansprekende vrijetijdsbesteding voor mannen en vrouwen met uiteenlopende achtergronden. Maar leren, kunnen en gaan zwemmen, is niet voor iedereen even vanzelfsprekend. En ook wanneer ze wel zwemvaardig zijn, beoefenen mensen de zwemsport op uiteenlopende wijze. Ouderen, jongeren, mannen, vrouwen, autochtonen en migranten verlenen deels verschillende betekenissen aan zwemmen en hebben andere wensen ten aanzien van de inrichting van zwembaden en de aangeboden activiteiten (Elling, 2005).

In dit hoofdstuk staan de relaties tussen (leren) zwemmen en etniciteit centraal, waarbij we nader inzoomen op sekse-specifieke vraagstukken. Deze bijdrage is gebaseerd op een onderzoek naar de relatie tussen zwemvaardigheid en etniciteit in het kader van het *10-puntenplan verbetering zwemvaardigheid* van de Vereniging Sport en Gemeenten, dat werd uitgevoerd door het Mulier Instituut (Wisse, Elling & Van den Dool, 2009). Hiervoor werd zowel kwantitatieve als kwalitatieve data verzameld.⁴ Een deel van deze data, aangevuld met achtergrondinformatie, is ook gebruikt voor de invulling van dit hoofdstuk.

3.2 Zwemsocialisatie en -gedrag

Vaak wordt gedacht dat allochtone volwassenen minder zwemmen en dat hun kinderen minder zwemvaardig zijn, omdat er in het land van herkomst geen zwemcultuur heerst die vergelijkbaar is met die in Nederland. Dat is maar een deel van de waarheid. Zoals we al in de inleiding aangaven, is zwemmen immers ook onder verschillende etnische minderheidsgroepen een relatief populaire vrijetijdsbesteding.

In tabel 1 worden gegevens gepresenteerd die dit beeld verder invullen en van achtergrondgegevens voorzien. Zo is het opvallend dat het aandeel Turkse en Marokkaanse jongeren en volwassenen dat minimaal twaalf weken per jaar zwemt ongeveer even groot is (10%) als het aandeel van de autochtone bevolking. Surinamers, en Antilianen zwemmen minder vaak.

Tabel 1
Zwemmers in Nederland, bevolking 6 jaar en ouder, naar enkele demografische kenmerken (in aantallen en procenten)

	Aantal respondenten	Afgelopen 12 maanden gezwommen	Zwemt minimaal 12 weken per jaar	Zwemt minimaal 40 weken per jaar	Lid zwemclub ¹	Traint of doet wedstrijden
	(n)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)
Allen	13.137	31,7	11,2	4,0	3,5	2,4
Geslacht						
man	6.452	28,0	9,0	3,1	3,1	2,3
vrouw	6.685	35,5	13,3	4,9	3,9	2,4
Leeftijd						
6-11 jaar	1.155	61,1	35,2	13,6	16,5	12,3
12-17	1.065	47,8	14,5	4,2	7,5	5,9
18-24	1.007	39,3	7,9	2,1	1,8	1,1
25-34	1.965	34,0	9,0	2,6	2,0	1,3
35-44	2.393	36,5	9,9	3,5	2,1	1,4
45-59	3.105	23,3	9,0	3,1	1,8	1,1
60-plus	2.447	12,3	6,5	3,2	1,6	0,4
Etniciteit						
Nederlands	11.467	32,8	11,6	4,1	3,6	2,4
Turks of Marokkaans	215	20,3	10,2	5,3	4,4	2,7
Surinaams of Antilliaans	271	14,2	2,9	2,6	2,4	0,7
Overige	1.178	28,7	10,0	3,0	3,4	2,8

¹ In AVO 2003 is het lid zijn van een zwemclub door de respondenten vermoedelijk ruim opgevat. Waarschijnlijk is het zwemmen in welke groepsvorm dan ook meegerekend als zijnde lid van een zwemclub. Zwemmen vanuit migrantenorganisaties valt hier ook onder.

Bron: SCP (AVO 2003)

3.3 Zwemcultuur

Om meer inzicht te krijgen in verschillende zwemculturen in de landen van herkomst, is allochtone ouders van de grootste migrantengroepen in Nederland gevraagd naar hun kennis over zwemmen en zwemervaringen in het land van herkomst. Aangezien sommigen al geruime tijd in Nederland wonen en vaak niet volledig op de hoogte zijn van de situatie in het land van herkomst, zijn deze uitspraken niet representatief, maar zijn ze wel illustratief voor verschillen in zwem(les)culturen.

Turkije en Marokko

In Turkije en Marokko is de zwemcultuur niet vergelijkbaar met die in Nederland. Wel heerst er een lange traditie van badhuizen en hamams. Met name aan de kust en in toeristische gebieden wordt ook veel recreatief gezwommen. Afhankelijk van het gebied waar de geïnterviewde ouders vandaan komen, hebben zij vroeger veel of weinig gezwommen.

Uit de gesprekken bleek dat Turkse en Marokkaanse mannen vaker kunnen zwemmen dan hun vrouwen. Ze hebben vaak zichzelf het zwemmen aangeleerd, sommigen hebben in het land van herkomst of in Nederland op zwemles gezeten. Geen enkele moeder die in het kader van dit onderzoek geïnterviewd is, heeft zelf in Turkije of Marokko op zwemles gezeten. Als ze kunnen zwemmen, hebben ze dit zichzelf aangeleerd, of in Nederland op zwemles gezeten. Verschillende jonge moeders uit Utrecht en Arnhem geven aan hun zwemdiploma('s) tijdens het schoolzwemmen in Nederland behaald te hebben.

Volgens de geïnterviewde moeders wordt er in Marokko en Turkije niet op dezelfde schaal en manier zwemles gegeven als in Nederland, maar het bestaat wel. Of en hoe het wordt aangeboden, is afhankelijk van het gebied.

Tk kom uit West-Turkije en daar heb ik nog drie zussen van mij en alle drie hebben kinderen en alle vijf van mijn neeffjes en nichtjes die hebben ook zwemles gehad. Particulier, in zomermaanden, gewoon in open bad. Op school hebben ze dat volgens mij niet.'

Turkse moeder, 42 jaar, Arnhem

Veel Turkse en Marokkaanse Nederlanders gaan in de zomer op vakantie naar hun land van herkomst. Velen geven aan daar naar het strand te gaan. Bij de stranden wordt vaak gemengd gezwommen, maar soms zijn er ook aparte delen voor alleen vrouwen en kinderen.

In Marokko wordt door mannen en vrouwen niet altijd apart gezwommen, dat hangt ook van de mensen af. Op het strand heb je ook heel veel vrouwen tussen de mannen, voor wie dat gewoon geen probleem is. Dat is iets van je zelf, daar kies je zeg maar zelf voor.'

Marokkaanse moeder, 34 jaar, Utrecht

Turkse en Marokkaanse moeders die in dit onderzoek bevraagd zijn, zwemmen in het land van herkomst over het algemeen gekleed. Ook de burqini is daar volgens een aantal vrouwen een veel voorkomend zwemkledingstuk. Gekleed of bedekt zwemmen lijkt daar veel meer geaccepteerd dan in Nederland.

Suriname

In tabel 1 zagen we dat Surinamers in Nederland minder vaak zwemmen dan de autochtone bevolking. In Suriname zelf heerst eveneens geen zwemcultuur die vergelijkbaar is met Nederland, maar omdat er zowel aan de kust als in de binnenlanden veel water is, kunnen veel Surinamers wel zwemmen. Bovendien hebben de langdurige banden met Nederland ervoor gezorgd dat de Nederlandse zwemlescultuur ook een beetje is overgewaaid naar Paramaribo. Verschillende scholen bieden schoolzwemmen aan en hier en daar wordt ook reguliere zwemles gegeven. Het zwemdiplomasysteem in Suriname is gelijk aan dat in Nederland. De Surinaamse respondenten hebben hun zwemdiploma('s) in Nederland behaald of hebben leren zwemmen in Suriname zelf. In Suriname hebben de meesten geen diploma behaald, maar wel leren zwemmen; vaak gewoon in een rivier of kanaal.

Maar toen wij jonger waren, iets van 25 jaar terug, toen was de enige plaats met echt zwemles volgens mij in Paramaribo. En dat was dan alleen bestemd voor hele rijke lui, de rest leerde het gewoon automatisch zelf. Daar waar wij woonden, wij komen uit een dorp, daar was geen zwemles. Maar daar had je ook helemaal geen zwemles nodig, want wij leefden in water. Grote hectaren grond met rijstplantages met water en natuurlijk rivieren. Dus je leert automatisch gewoon zwemmen.'

Surinaamse vader, 42 jaar, Den Haag

Kijkende naar de Surinaamse sportcultuur, constateren de Surinaamse respondenten dat zwemgerelateerde sporten in Suriname relatief weinig beoefend worden. Ook Nederlandse Surinamers gaan volgens de geïnterviewden niet zo vaak naar het zwembad. Daarmee onderschrijven zij de eerder gepresenteerde AVO cijfers: zwemmen is voor hen niet zo'n populaire vrijetijdsbesteding. Een zoon van een van de Surinaamse respondenten heeft een tijd fanatiek aan waterpolo gedaan, maar hij lijkt hierin wel een uitzondering te zijn.

'Suriname heeft niet echt een zwemcultuur. Ook voor de Surinamers in Nederland is zwemmen niet zo'n populaire bezigheid. Maar zwemles is voor ons eigenlijk wel heel normaal.'

Surinaamse leerkracht basisonderwijs, 30 jaar

Zoals bovenstaand citaat aangeeft, vinden Surinamers, ondanks dat zwemmen niet zo'n populaire vrije tijdsbesteding of sportactiviteit is, leren zwemmen wel een vanzelfsprekendheid. Net als naar school gaan, hoort het bij de opvoeding van een kind. Alle kinderen van de Surinaamse ouders die in dit onderzoek gesproken zijn, volgden reguliere zwemles. Wel gaf een aantal alleenstaande moeders aan niet de mogelijkheden te hebben hun kinderen het volledige ABC-diploma te laten behalen. Het volgen van reguliere zwemlessen buiten school om kost veel tijd en geld, voor hen vormde dit een belemmering.

Overige landen

In dit onderzoek zijn naast ouders uit Turkije, Marokko en Suriname, ook moeders uit verschillende Arabische, Afrikaanse, Latijns-Amerikaanse en (Oost-)Europese landen geïnterviewd.⁵ Deze moeders zijn vanuit het land van herkomst op verschillende wijze gesocialiseerd in zwemvaardigheid, variërend van nooit in het water geweest te zijn (vrouw uit Somalië), tot zeer vaardig te zijn opgeleid, dat wil zeggen tot reddend zwemmer tijdens het schoolzwemmen (Poolse moeder).

'Dat [zwemmen] is in Polen gewoon, dat was toen een hobby, iedereen moet gewoon zwemmen. Daar zijn overal zwembaden en ik denk dat meeste scholen gewoon gaan naar zwemles. Ja, toen op school was verplicht. Ik weet niet hoe dat laatste jaren is geweest, maar toen dan ja, allemaal meiden zijn zelfde leeftijd, dus zij moeten allemaal wel kunnen zwemmen.'

In Polen zijn ook veel zwembaden. In mijn stad waren wel vier of vijf stuk en ook meren, hebben wij ook veel. Ook zee is in Polen, dus overal kunnen wij gaan zwemmen. Bijna alle mensen in Polen kunnen zwemmen.'

Poolse moeder, 34 jaar

Deze Poolse vrouw lijkt wel een uitzondering te vormen op de meeste respondenten in het onderzoek. De meeste geïnterviewde ouders zijn minder vertrouwd met zwemles en zwemmen dan autochtone Nederlanders. Een aantal moeders geeft aan bang voor water te zijn, wat natuurlijk deels te verklaren is door de onbekendheid met water. In het land van herkomst hebben ze niet of weinig gezwommen en ook hier in

Nederland komen ze nauwelijks in het water. Veel vrouwen geven aan dat wanneer er meer mogelijkheden zouden zijn tot gescheiden zwemmen in Nederland, ze hier graag gebruik van zouden maken. Sommigen willen graag van hun angst voor water af komen, zodat ze zelf en met hun kinderen kunnen gaan zwemmen. Niet onbelangrijk, omdat de mate waarin moeders kunnen zwemmen en gaan zwemmen, verband houdt met de zwemvaardigheid van hun kinderen. Op dit verband zullen we nader ingaan in de paragraaf over zwemsocialisatie. Na deze introductie in de verschillende zwemculturen, wordt hieronder in kaart gebracht hoe de zwemvaardigheid van kinderen samenhangt met achtergrondkenmerken zoals etniciteit, stedelijkheid, sociaal economische positie en mate van integratie.

3.4 Wie kan er niet zwemmen?

Zoals in de inleiding al is aangegeven, laten de beschikbare cijfers over zwemvaardigheid zien dat (niet-westerse) allochtone kinderen gemiddeld later zwemvaardig worden dan autochtone kinderen en dat er tevens een grotere groep nog niet zwemvaardig is bij het verlaten van de basisschool (zie tabel 2). Waar bijna zes op de tien 6-7 jarige autochtone kinderen al een zwemdiploma heeft, geldt dat slechts voor vier op de tien allochtone kinderen (westerse én niet-westerse). Onder 11-15 jarigen zijn de verschillen kleiner. Vooral kinderen met een niet-westerse achtergrond (waaronder Surinaams, Turks en Marokkaans) blijven een achterstand in zwemvaardigheid houden.

Tabel 2
Status van zwemvaardigheid, bevolking van 6-15 jaar, naar etniciteit en leeftijd (in procenten)

Status	Autochtonen		Allochtonen ¹		Marokkaans/Turks/ Surinaams/Antilliaans		Overig westers en overig niet-westers	
	2003 ²	2007	2003 ²	2007	2003	2007	2003	2007
(nog) Geen les	3	3	12	13	17	19	9	7
Op les	8	8	16	11	17	11	15	11
Diploma	89	88	72	76	66	69	75	82
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100
Diploma								
waarvan A	15	13	20	16	25	18	18	13
waarvan B	46	41	29	29	22	24	33	34
waarvan C	28	35	23	31	19	27	25	35
Diploma naar leeftijd								
6-7 jaar	60	58	37	39				
8-10 jaar	93	95	70	81				
11-15 jaar	98	96	90	85				

¹ De categorie allochtonen bestaat uit de groep Marokkaans/Turks/Surinaams/Antilliaans en een gecombineerde groep met daarin westerse allochtonen en overig niet-westerse allochtonen. De groepen overig niet-westers en westers zijn te klein en te divers om goed te kunnen opsplitsen.

² Percentages wijken iets af van de percentages gerapporteerd in de Rapportage Sport 2006 i.v.m. een definitie aanpassing.

Bron: SCP (AVO 2003; AVO 2007)

Allochtone kinderen hebben een lagere zwemvaardigheid, en zijn daarnaast ook meer afhankelijk van schoolzwemmen voor het behalen van hun zwemdiploma. Doordat het schoolzwemmen de laatste jaren steeds minder een vanzelfsprekendheid is geworden, geldt voor het merendeel van de kinderen dat zij leren zwemmen via het publiek en privaat zwemonderwijs buiten school (het reguliere zwemonderwijs). Dat geldt zowel voor autochtone (85%) als allochtone kinderen (69%). De overigen verkrijgen het A-diploma via schoolzwemmen of een combinatie van schoolzwemlessen en reguliere lessen.

Tabel 3
Wijze van behalen van zwemdiploma A, bevolking van 6 tot 15 jaar, naar etniciteit (in procenten)

	Totaal		Autochtonen		Allochtonen	
	2003	2007	2003	2007	2003	2007
Zwemles	81	82	84	85	67	69
Combinatie	7	8	6	8	11	11
Schoolzwemmen	12	10	10	7	22	20
Totaal	100	100	100	100	100	100

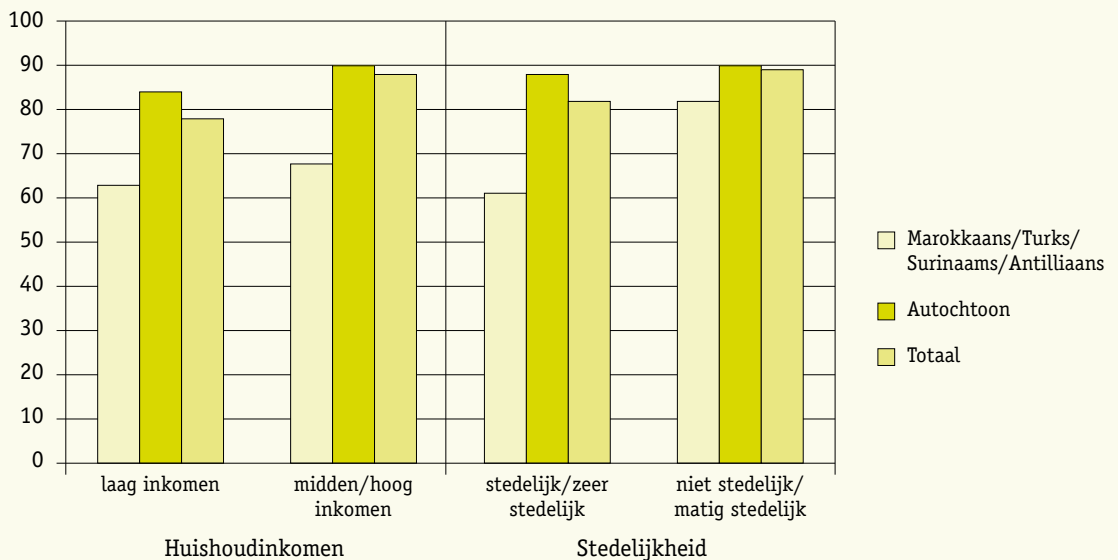
Bron: SCP (AVO 2003; AVO 2007)

Uit bovenstaande tabellen kan vastgesteld worden dat het diploma A-bezit tussen 2003 en 2007 onder (niet-westerse) allochtonen licht is gestegen. De bijdrage van het schoolzwemmen aan het behalen van het A-diploma is gedaald tussen 2003 en 2007, zowel voor autochtone (van 10 naar 7%) als voor allochtone kinderen (van 22 naar 20%). Deze teruggang komt overeen met de feitelijke daling van het aantal gemeenten, zwembaden en scholen dat nog schoolzwemmen aanbiedt (NRIT, 2009).

Naast etniciteit zijn het huishoudinkomen en de mate van stedelijkheid eveneens belangrijke voorspellers van de zwemvaardigheid. Vooral kinderen die zich in meervoudige achterstandsposities bevinden, leren minder vaak zwemmen. Figuur 1 laat zien dat zowel in autochtone als allochtone gezinnen met een laag inkomen, kinderen minder zwemvaardig zijn. Het wonen in grootstedelijke omgevingen heeft vooral een negatieve invloed op de zwemvaardigheid van allochtone kinderen. Deze resultaten tonen aan dat de lagere zwemvaardigheid van kinderen van niet-westerse afkomst voor een deel verklaard kan worden door de minder gunstige economische en geografische leefomstandigheden waarin zij verkeren.

Figuur 1

Bezit diploma A, bevolking 6-15 jaar, naar etniciteit, inkomen en stedelijkheid (in procenten)

Bron: SCP (AVO 2003)

We kunnen dus constateren dat het inkomen van ouders positief van invloed is op de zwemvaardigheid van hun kinderen en dat dit geldt voor zowel autochtone als allochtone kinderen. Inkomen hangt uiteraard samen met de mate waarin mensen betaald werk verrichten. Betaald werk verrichten is een vorm van structurele integratie in de Nederlandse samenleving. Na een analyse waarin achtergrondgegevens van ouders gekoppeld zijn met het diplomabezit van hun kinderen, zagen we dat vooral de werkzaamheid van vaders positief van invloed is op de zwemvaardigheid van hun kinderen. Dit gold zowel voor autochtone als ook voor allochtone kinderen (niet in tabel).

3.5 Maatschappelijke participatie van invloed?

Naast de factor arbeid hebben we ook gekeken of andere vormen van maatschappelijke participatie (maatschappelijk lidmaatschap, vrijwilligerswerk en cultuurdeelname) van de ouders in de Nederlandse samenleving van invloed zijn op de zwemvaardigheid van hun kinderen. Dit blijkt inderdaad het geval te zijn.

Met name de maatschappelijke participatie van allochtone moeders is van invloed op de zwemvaardigheid van hun kinderen. Maatschappelijk lidmaatschap⁶ van allochtone moeders hangt veel sterker samen met de zwemvaardigheid van hun kinderen dan bij autochtone moeders. Slechts 58 procent van de kinderen van niet-westerse allochtone moeders die geen lid zijn van een maatschappelijke organisatie heeft een zwemdiploma, tegenover 71 procent van de kinderen van de allochtone moeders die lid zijn van twee of meer verenigingen. Bij autochtone moeders is het verschil tussen geen en meervoudig lid slechts vier procentpunten (zie ook tabel 4). De tendens dat maatschappelijk lidmaatschap bij allochtone moeders samenhangt met zwemvaardigheid werd ook bevestigd door de geïnterviewde moeders in dit onderzoek. Als moeders zelf maatschappelijk actief waren (zelf lid van sport of andersoortige verenigingen), deden ze hun kinderen vaker op reguliere zwembles, waardoor de kans op het behalen van een zwemdiploma voor hun kinderen veel groter is.

Tabel 4			
Bezit diploma A, bevolking 6-15 jaar, naar maatschappelijk lidmaatschap ouders en etniciteit (in procenten)			
	Totaal	Niet-westerse allochtoon	Autochtoon
Vader geen lid	80	62	84
Vader lid van 2 of meer verenigingen	91	63	89
Moeder geen lid	80	58	86
Moeder lid van 2 of meer verenigingen	90	71	90

Bron: SCP (AVO 2003)

Wanneer we kijken naar de samenhang tussen zwemvaardigheid en vormen van cultuurdeelname⁷, dan zien we een nog sterker verband bij niet-westerse allochtone ouders. Uit tabel 5 blijkt dat participatie aan cultuur van niet-westerse allochtone ouders een veel grotere voorspeller is voor de zwemvaardigheid dan bij autochtone ouders.

Tabel 5
Bezit diploma A, bevolking 6-15 jaar, naar cultuurdeelname ouders en etniciteit (in procenten)

	Totaal	Niet-westerse allochtoon	Autochtoon
Vader geen deelname	82	49	89
Vader veel deelname	90	89	91
Moeder geen deelname	76	44	85
Moeder veel deelname	90	91	91

Bron: SCP (AVO 2003)

Aan deze cijfers zou wellicht de conclusie verbonden kunnen worden dat in de loop van de jaren, naarmate allochtone moeders meer structureel integreren in de Nederlandse samenleving, het vanzelf wel goed komt met de zwemvaardigheid van hun kinderen. De vraag is natuurlijk of we, in het kader van de veiligheid van kinderen, hierop kunnen wachten en de verantwoordelijkheid voor de zwemvaardigheid van kinderen volledig in de handen van ouders kunnen en mogen leggen. Crum (2002) constateerde al dat, naast andere factoren, culturele aspecten zoals verschillende pedagogische attitudes van allochtone ouders een rol spelen in de sterkere afhankelijkheid van allochtone kinderen van het schoolzwemaanbod. Binnen veel allochtone gezinnen is weinig aandacht voor spel met kinderen, en ook opvoedingsverantwoordelijkheden worden door allochtone en autochtone ouders niet altijd hetzelfde ingevuld. Sommige allochtone ouders bijvoorbeeld, leggen de verantwoordelijkheid voor het leren exclusief bij de school (Driessen & Valkenberg, 2000; Smit, 2005). De vraag is of dit ook voor de zwemvaardigheid geldt.

In ons onderzoek geven (ook de minder goed geïntegreerde) allochtone ouders aan de zwemvaardigheid van hun kinderen erg belangrijk te vinden vanwege de gevaren in een waterrijke omgeving als Nederland. Ook wordt zwemmen door veel ouders (en hun kinderen) als een plezierige activiteit beschouwd. Ouders beseffen dat hun kinderen gevaar lopen en uitgesloten worden van een deel van de Nederlandse beweegcultuur, als ze niet kunnen zwemmen. Overeenkomstig het algemene overheidsbeleid, vinden zowel de meeste autochtonen als allochtonen dat de ouders in de eerste plaats verantwoordelijk zijn voor het leren zwemmen van hun kinderen. Meerdere ouders geven echter ook aan dat zij die verantwoordelijkheid niet altijd kunnen nemen, vanwege verschillende belemmeringen. De vraag is of zij zonder enige hulp of stimulering de belemmeringen weg kunnen nemen, die op dit moment bestaan bij het aanmelden van hun kinderen voor reguliere zwemlessen.

3.6 Samenhang belemmerende factoren: helpt beleid?

Belemmeringen voor het aanmelden van kinderen voor zwemlessen buiten school, hangen vaak met elkaar samen en zijn een combinatie van structurele en culturele factoren en van een interactie tussen meer persoonsgebonden en meer aanbodgerelateerde aspecten. Een geringe zwemsocialisatie en een laag huishoudinkomen zoals hiervoor aangegeven, maar ook een hoger kindertal, weinig vervoersmogelijkheden (beperkt autobezit, moeders die soms niet kunnen fietsen), minder goed op de hoogte zijn van de juiste informatie(kanalen), weinig sociale steun vanuit de omgeving, een geringe eigen zwemvaardigheid en religieuze voorschriften (mannen en vrouwen gescheiden) kunnen voor ouders drempels vormen voor het aanmelden van hun kinderen voor reguliere zwemlessen.

Ouders geven aan dat zij ondersteuning nodig hebben om deze belemmeringen weg te kunnen nemen.

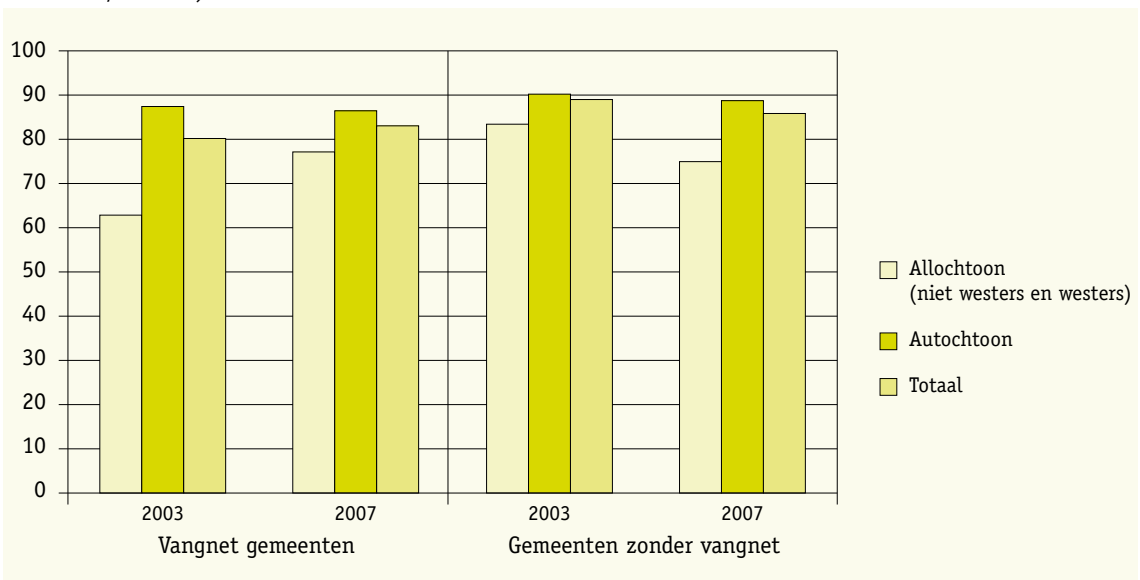
Onder andere door betere voorlichting, bij voorkeur mondeling en via bekende kanalen (school, moskee) en

overzichtelijke praktische informatie over alle zwemlesaanbieders, prijzen en tijden. Ook kortere wachtlijsten (meer aanbod), meer op maat gesneden financiële ondersteuningsmogelijkheden (en informatie hierover) en het bevorderen van de zwemvaardigheid onder allochtone moeders zullen de instroom van allochtone jonge kinderen bij reguliere aanbieders vergroten.

Aan de aanbodzijde heeft de landelijke overheid in het verleden een groot deel van de verantwoordelijkheid voor de zwemvaardigheid op zich genomen door het ondersteunen van het schoolzwemmen. Steun op dit gebied wordt steeds minder, omdat de landelijke overheid van mening is dat ouders zelf de verantwoordelijkheid op zich moeten nemen (Van der Hoeven, 2002; Klink, 2007). Het feit dat de meeste grote gemeenten met veel allochtone inwoners nog steeds schoolzwemmen aanbieden, benadrukt het belang van schoolzwemmen voor de zwemvaardigheid van leerlingen.

Het effect van schoolzwemmen is niet eenvoudig aan te tonen, maar wanneer we naar de bredere invloed van gemeentelijk zwembeleid kijken, zien we een positief effect van dit beleid op de zwemvaardigheid van met name allochtone kinderen. In gemeenten waar van 2002 tot 2005 de stimuleringsregeling zwemvaardigheid⁸ van kracht was, is een flinke toename van het percentage allochtone kinderen dat een zwemdiploma bezit zichtbaar (zie figuur 2). Waar in vangnetgemeenten de zwemvaardigheid onder allochtone kinderen tussen 2003 en 2007 toenam van 63 naar 77 procent, nam deze in niet-vangnet gemeenten af van 83 naar 75 procent. Deze cijfers laten zien dat het wegvallen van extra stimuleringsgelden (waarna vaak het afschaffen of afslanken van het schoolzwemmen volgde) een negatief gevolg heeft voor de zwemvaardigheid en daarmee de zwemveiligheid van allochtone kinderen in de betreffende gemeenten.

Figuur 2
Bezit diploma A, bevolking 6-15 jaar, in 2003 en 2007, naar etniciteit en gemeentelijk zwembeleid (in procenten)

Bron: SCP (AVO 2003)

Bovenstaande gegevens laten zien dat ondersteuning vanuit de overheid effect heeft op de zwemvaardigheid. De ondersteuning is vooral gericht op de kinderen (verbeteren van het zwemlesaanbod) en minder op de ouders. Uiteraard is een goed en breed aanbod voor kinderen van belang om ze naar het zwembad te krijgen, maar ook het verbeteren van de informatieverstrekking naar allochtone ouders en een uitgebreider zwemaanbod voor met name allochtone moeders kunnen bijdragen aan een verhoogde zwemvaardigheid van hun kinderen. In de nu volgende paragraaf gaan we hier verder op in.

3.7 Reproductie van zwemsocialisatie

Naast diverse belemmerende leefomstandigheden, speelt het niet kunnen zwemmen van de ouders een rol in het niet kunnen laten meedoen van hun kind aan het reguliere zwemonderwijs.

Bijna twee derde van de ouders die in dit onderzoek geïnterviewd zijn (n=95), hebben geen zwemdiploma en hebben ook nooit op zwemles gezeten. Slechts 24 ouders hebben een zwemdiploma en 11 zaten of zitten nog op zwemles, maar hebben (nog) geen diploma. Vier van de vijf ouders, die zelf een zwemdiploma hebben, op zwemles zitten of hebben gezeten, hebben hun kinderen ook op reguliere zwemles gedaan. Van de ouders die zelf geen zwemdiploma hebben en ook nooit op zwemles hebben gezeten, heeft slechts één op de drie hun kinderen via de reguliere weg zwemvaardig gemaakt. Er is dus een duidelijke samenhang tussen de zwemvaardigheid van de ouders en hun keuze om hun kinderen via de reguliere weg zwemvaardig te laten worden.

Uit het onderzoek komt verder naar voren dat zorg voor de zwemvaardigheid van de kinderen in de meeste gevallen bij de moeders komt te liggen. Daar waar vaders wat betreft sport over het algemeen een

belangrijke voorbeeldfunctie hebben en/of stimulator zijn in het sportgedrag van hun kinderen, blijken het vooral de allochtone moeders te zijn, die verantwoordelijk zijn voor de zwemvaardigheid van hun kinderen. Leren zwemmen lijkt meer te vallen onder opvoeding (traditioneel domein van de vrouwen) dan onder sportsocialisatie (traditioneel domein van de mannen). Maar geconstateerd is dat juist de allochtone moeders vaak zelf nog niet kunnen zwemmen. In de interviews is ook gevraagd of hun echtgenoten konden zwemmen. De vaders blijken vaker dan hun echtgenotes te kunnen zwemmen. Toch meldt slechts een beperkt aantal moeders dat hun mannen ook regelmatig met de kinderen gaan zwemmen.

'Vaders zelf gaan eigenlijk niet met de kinderen naar de zwemles. Erg opvallend. Mannen bemoeien zich doorgaans niet zo met de opvoeding. Ook in de Surinaamse gemeenschap is dat zo. Vrouwen hebben toch de broek aan in huis, hè. De vrouw is de spil van het gezin. Kijk, voor beslissingen wordt die man er wel bij betrokken, maar de vrouw die voedt toch meestal het kind op.'
Surinaamse leerkracht basisschool, 30 jaar, Utrecht.

'Ik wil niet alles op een hoop schuiven, maar over het algemeen zijn het toch wel de moeders die met kinderen activiteiten enzo gaan doen, vaders hebben daar zogenaamd geen tijd voor.'
Turkse moeder, 30 jaar, Arnhem

Het niet kunnen zwemmen houdt voor deze moeders in dat zij ook bijna nooit in zwembaden, de zee of bij ander open water komen. Hun kinderen komen hierdoor automatisch minder in aanraking met water. Omdat de moeders zelf nauwelijks in zwembaden komen, is het ook minder vanzelfsprekend om de kinderen aan te melden voor reguliere zwemlessen. Enkele moeders geven aan zelf op zwemles te willen of te zijn gegaan om zo zelf hun kinderen te kunnen begeleiden.

'Daarom wij zijn ook hier hè, wij kunnen nog niet met die kinderen naar het zwembad, wij moeten eerst zelf leren. Als de kind heeft nog geen diploma, kan het ook met de moeder of vader ofzo.'
Marokkaanse moeder, 41 jaar, Den Bosch

De (allochtone) moeders en vaders die wel met hun kinderen in een zwembad gaan zwemmen en gezinnen die (vooral in de zomer) naar het zwembad of de zee gaan, zien dit als een aangenaam uitstapje.

'Hij vindt het echt zo lekker even spelen in het water en echt even lekker genieten weet je. Het is ook goed voor kind om aan water te wennen. Als ze nog nooit zijn geweest, zijn ze vaak bang en daarom kunnen ze dan ook niet die diploma halen.'
Turkse moeder, 32 jaar, Utrecht

Op vakantie in het land van herkomst gaan veel Turkse en Marokkaanse ouders ook met hun kinderen naar het strand. Moeders en gezinnen die in Nederland regelmatig gaan zwemmen zijn over het algemeen wel de moeders die zelf ook kunnen zwemmen en geen beperkingen vanwege hun geloof kennen. Bij de meeste moeders die niet kunnen of mogen zwemmen, is er vaak wel de wens om te gaan zwemmen.

'Ik zou met mijn jongere kinderen echt heel graag naar het zwembad willen gaan, want mijn man heeft geen tijd. Ik ben degene die de tijd met de jongeren kinderen door moet brengen, maar omdat het alleen maar gemengd is, is dat een probleem.'
Turkse moeder, 39 jaar, Utrecht

Naast het belang van het samen zwemmen voor het kind, vinden de moeders zwemmen zelf over het algemeen een prettige bezigheid. Ook in het kader van gezondheid zouden sommige moeders graag willen zwemmen. Moeders die niet kunnen zwemmen, geven aan dit graag te leren, maar voor velen zijn er belemmeringen om dit ook daadwerkelijk te gaan doen. Ten eerste is het aanbod voor zwemles voor volwassenen niet heel groot, aangezien het vanzelfsprekend wordt gevonden dat de zwemdiploma's behaald worden op jonge leeftijd. Ten tweede spelen, vooral voor een deel van de Moslim vrouwen, de religieuze en/of culturele voorschriften een rol.

3.8 Zwemmen en religie

Veel (voornamelijk Islamitische) moeders die niet gaan (leren) zwemmen, doen dit omdat de Nederlandse inrichting van zwemvoorzieningen voor hen geen geschikte omgeving is. Met uitzondering van de studie van Crum (2002) en een bijdrage van Elling (2005) aan het boek *Veranderingen in het alledaagse* is er in de bestaande Nederlands onderzoeksliteratuur relatief weinig aandacht voor religieuze factoren, zoals het niet gemengd mogen zwemmen door mannen en vrouwen en hygiënische overwegingen. Deze factoren, die ook van invloed kunnen zijn op de zwemvaardigheid van kinderen worden slechts in de marge van andere studies genoemd. Het gaat hierbij met name om aspecten die in moslimgemeenschappen een rol spelen. Ook in deze bijdrage willen we niet benadrukken dat religie de belangrijkste factor of één van de belangrijkste factoren is waarom allochtone kinderen minder zwemvaardig zijn, maar we willen het wel noemen als één van de zaken die meespelen in het hele verhaal.

Reden voor allochtone vrouwen om niet te sporten (en zwemmen) is vaak niet het feit dat ze het niet leuk vinden, maar eerder dat ze bij hun pogingen om actief te worden tegen allerlei culturele en structurele problemen aanlopen (Hooft & Klein, in Elling, 2005: 234). De Koran verbiedt vrouwen geen sportieve activiteiten (zwemmen wordt evenals paardrijden, zelfs genoemd als geschikte gezondheidsactiviteit), maar soms levert het gemengde zwemmen of de vereiste kleding een probleem op. Volgens de islam mogen (jonge) vrouwen niet gedeeltelijk ontkleed zijn in aanwezigheid van mannen (Kattab in Elling, 2005: 235). Hoewel deze belemmering in principe niet zou gelden voor jonge kinderen, kunnen ouders van oudere meisjes bezwaar hebben tegen gemengd (school)zwemonderwijs. Hieronder gaan we wat nader in op de discussie gemengd / niet-gemengd zwemmen om vervolgens kort aandacht te besteden aan een onderwerp dat hier aan gerelateerd is: de keuze voor badkleding.

Mengen - gebod of verbod?

Ongeveer drie kwart van de geïnterviewde ouders heeft een islamitische achtergrond. Voor de meeste moeders houdt dit in dat zijzelf niet gemengd met mannen en/of in westerse badkleding mogen zwemmen. Voor hun jongere dochters geldt dit in mindere mate. Slechts een beperkt aantal moeders geeft aan vanwege geloofsovertuigingen hun dochters liever niet gemengd of in westerse badkleding te laten zwemmen.

Als mijn dochter 9 jaar is, zij stoppen met zwemles. Zij dan hoofddoek, dan mag niet meer zwemmen. Kan niet, kan niet.'

Syrische moeder, 30 jaar, Arnhem.

Overigens geven ook sommige vrouwen van niet-islamitische afkomst (onder andere Pakistaanse en niet-islamitische Afrikaanse vrouwen) aan zich minder prettig te voelen bij het gemengd zwemmen. Het feit dat de

speciale vrouwenzwembaden die verschillende zwembaden in Nederland aanbieden ook door veel Nederlandse en niet-islamitische vrouwen bezocht worden, geeft aan dat een voorkeur voor gescheiden zwemmen niet alleen te maken hoeft te hebben met religie.

'Dan ben ik zo lekker op m'n rug aan het zwemmen en dan kijk je ineens tegen van die harige benen aan, daar zit je toch niet op te wachten...'

Nederlandse moeder, 32 jaar, Utrecht

Tijdens verschillende interviews bleek dat de kwestie van gemengd zwemmen bij de moeders een gevoelig onderwerp is. Er wordt druk gediscussieerd over wat volgens het geloof wel en niet geoorloofd is en hoe men daar in de praktijk mee om moet gaan. De speciale vrouwenuren bieden voor sommige vrouwen een uitkomst, maar deze uren zijn er maar weinig en voor sommige vrouwen zijn niet al deze uren voldoende 'man-vrij'. Veel vrouwen geven aan graag te willen (leren) zwemmen, als aan die randvoorwaarde voldaan wordt.

'Sommige vrouwen zeggen ook: "het maakt niet uit, man of vrouw. Maar onze cultuur is zo hè. Wij willen alleen vrouwen." We willen wel zwemmen, maar er zijn weinig zwembaden.'

Afghaanse moeder, 34 jaar, Den Haag.

Het niet voldoende 'man-vrij' zijn van de zwembaden heeft in veel gevallen geleid tot discussies in de zwembaden over in hoeverre dit soort uren de integratie zou bevorderen en in hoeverre de zwembaden zouden moeten ingaan op de wensen van bepaalde groepen (Elling, 2005). In veel zwembaden worden aparte doelgroepenuren georganiseerd. Er zijn tijden voor zwangere vrouwen, ouders met jonge kinderen, naturalisten, homo's en ouderen. De instelling van deze aparte uren (die soms ook extra investeringen met zich mee brachten) hebben vaak weinig discussie opgeleverd. In tegenstelling tot aparte vrouwenzwembaden op basis van islamitische voorwaarden. Dan heerst een sterk 'mengen-moet' vertoog. Wanneer kranten berichten over het instellen van aparte vrouwenuren, wordt via internet vaak massaal gereageerd met afkeurende opmerkingen. Op een bericht in de Gelderlander van juli 2008⁹ over het instellen van een apart uur voor (allochtone) vrouwen in Doesburg kwamen onder andere de volgende reacties:

'Lang leve de segregatie, het afscheiden van de aardse kudde in groepen. Dacht dat we die tijd anno 2008 in Nederland voorbij waren. Vooral zo doorgaan dan worden de tegenstellingen wat nadrukkelijker belicht. Dát is pas discriminatie... mogen wij nu niet eens meer in ons eigen land zwemmen omdat zij niet MET ons willen zwemmen?'

Voor de 'eis' van veel allochtone vrouwen dat er alleen vrouwelijk personeel aanwezig mag zijn, leidt tot weerstand. Een aantal zwembadmanagers is in het geheel niet bereid de inroostering van personeel er op aan te passen. Anderen willen best wat moeite doen, maar vinden dat de eisen van de allochtone vrouwen niet te onredelijk moeten zijn.

'Bij de inroostering van personeel is er meestal nog rekening mee te houden, maar in het geval van een ongeluk in het zwembad of technisch defect moeten ze niet verwachten dat er geen mannen naar binnen komen.'

Zwembadmanager, Den Bosch

Andere zwembaden echter passen hun werkroosters en eventuele afscherming van baden graag aan om aan

de wensen van bepaalde klanten groepen te voldoen. Vaak wordt dit mede gedaan vanuit het inzicht dat het organiseren van een aantal aparte vrouwenzwembaden meer bezoekers oplevert dan alleen gemengde uren. Zo geeft een mannelijke bedrijfsleider van een zwembad in Tilburg, die zelf van Turkse afkomst is, aan dat het vrouwenzwembad in zijn bad druk bezocht wordt door zowel allochtone als Nederlandse vrouwen, en dat hij dus geen enkele reden ziet deze uren ter discussie te stellen.¹⁰

Het zijn overigens niet zelden alleen de vrouwen zelf die zulke 'strengere' eisen stellen aan het kunnen zwemmen. Sommige vrouwen willen en mogen van zichzelf wel gaan zwemmen, maar worden door hun mannen beperkt in hun bewegingsvrijheid. Sommige mannen verbieden hun vrouw (en oudere dochters) te gaan zwemmen, omdat er niet gegarandeerd kan worden dat zwembaden 'man-vrij' zijn. Zelfs het aparte vrouwenzwembad wordt door sommige mannen (en vrouwen) gewantrouwd, waar vaak de mannen zelf debet aan zijn.

'Wat ook een probleem is: Gerard wacht op zijn vrouw Hanneke en Ali wacht op Fatima, en die kunnen dus gaan gluren. Want wij als allochtone vrouwen willen gewoon echt heel graag zwemmen, maar dan wel net zoals in Nijmegen, waarvan ik heb gehoord dat het gewoon een hele afgedekte vrouwen aangelegenheid is. Als ze willen dat de vrouwen zwemmen, dan moeten ze dat meer doen. Want dan gaan deze vrouwen ook sneller initiatief nemen voor kinderen op zwembaden, mannen doen dit niet zo vaak.'

Turkse vrouw, 35 jaar, Arnhem

De door mannen aan vrouwen opgelegde bewegings- en zwembepalingen zijn soms ook van directe invloed op de zwemvaardigheid van hun kinderen. Zo mogen sommige vrouwen van hun man niet met hun kind naar reguliere zwembaden vanwege de afstand of omdat het donker is.

'En ook voor sommige vrouwen speelt de tijd van de zwembaden een rol. Sommige vrouwen mogen na een bepaalde tijd dan ook niet meer naar buiten van de man. Dat Marokkaanse meisje dat op zwembaden zit uit mijn klas, die ouders zijn gescheiden. Dus die moeder mag wel naar buiten. De mannen beslissen vaak dat moeders einde van de middag en 's avonds niet naar buiten mogen. Wat betreft de zwembaden, dan bepaalt de man dus wel, want de vrouw moet dan naar buiten hé. Wat er binnenshuis gebeurt, dat maakt niet uit, maar over wat buitenshuis gebeurt, beslist de man.'

Surinaamse leerkracht basisschool, 30 jaar, Utrecht

Het tegenstrijdige is dus dat het vaak de moeders zijn die verantwoordelijk worden geacht voor de zwemvaardigheid van hun kinderen, maar soms zelf niet met of zonder kinderen naar het zwembad mogen. Zowel direct als indirect kan de beperking van de bewegingsvrijheid van de moeder invloed hebben op de zwemvaardigheid van hun kinderen.

Niet alle geïnterviewde ouders hebben deze culturele en/of religieuze principes en anderen zetten ze overboord omdat ze vinden dat zwemmen er gewoon bij hoort, zowel voor henzelf maar zeker ook voor kinderen.

'Als je het hebt over gemengd zwemmen, dat zou eigenlijk niet mogen, maar op school, als het verplicht is, daar kun je niets aan doen... ook omdat we in een land wonen waar we worden omgeven door water, zwemmen is eigenlijk een verplicht vak, daarom gaan onze kinderen wel.'

Maar op het moment dat ze dus echt volwassen zijn geworden en die verplichting is er niet meer, dan wordt het zeer op prijs gesteld dat je gescheiden gaat zwemmen... Nood breekt wet, dat is in de islam natuurlijk ook wel zo. Het is noodzakelijk, het is iets dat je echt moet hebben. In veel gevallen wordt er dan bij ons van bepaalde regels afgeweken.'

Bestuursleden Surinaams-islamitische moskee, Den Haag

Twisten over de burqini

Niet voor alle islamitische vrouwen vormt gemengd zwemmen een probleem. Een aantal interpreteert het geloof op een andere manier en gaat in westerse badkleding gemengd zwemmen. Anderen zoeken oplossingen voor het verbod op 'gedeelde ontkleding' door bijvoorbeeld met kleding of in een burqini te gaan zwemmen. Voor sommige moeders is dit geklede zwemmen een manier om toch het water in te kunnen.

'Ik zwem daar, maar ik ga met kleren. Zeg maar met grote dingen, zat kleren, anders kan ik niet zeg maar. Mijn kinderen wel.'

Marokkaanse moeder, 34 jaar, Utrecht

Naast het feit dat sommige vrouwen zichzelf niet gedeeltelijk ontkleed willen en mogen vertonen wanneer zij samen zijn met mannen, voelen zij zich soms ook ongemakkelijk door andere schaars geklede vrouwen die in het zwembad rondzwemmen.

'Ik zwem het liefste met mijn ogen dicht.'

Turkse moeder, 38 jaar, Den Haag

Vandaar dat een aantal (islamitische) zwemverenigingen¹¹ nu uren hebben ingesteld waarbij zwemkleding verplicht is, die minimaal het lichaam van de schouder tot de knie bedekt. Het zwemmen in meer bedekkende kleding of in burqini wordt echter niet in alle zwembaden op een positieve manier ontvangen. Toen de burqini in 2007 in Nederland werd geïntroduceerd ontstonden verhitte discussies en sommige zwembaden besloten de burqini te verbieden, vanwege hygiënische redenen. Die zijn overigens niet gegrond, omdat de burqini van dezelfde stof is gemaakt als andere badkleding, maar ook omdat de andere bezoekers er 'nog niet aan toe' waren.¹² Ook sommige vrouwen in ons onderzoek zijn meerdere malen op een vervelende manier aangesproken door zwembadpersoneel of andere klanten (ook tijdens het vrouwenzwemuur) toen zij iets anders droegen dan de 'reguliere' badkleding. Mede hierdoor komen ze nu liever niet meer in het zwembad.

'Zeker als je bent met vrouwen onder elkaar, dan moet je toch een beetje respect hebben voor elkaar, iedereen moet toch zelf weten wat zij aandoet.'

Turkse moeder, 29 jaar, Utrecht

Regelmatig komt het dus voor dat vrouwen zich niet welkom voelen in de zwembaden of vinden dat zwembaden niet voldoen aan hun eisen, die van hun mannen of de Moslim gemeenschap. Hierdoor lijkt een grote groep potentiële klanten voor de zwembaden onbenut te blijven. Dit is erg zonde, want zowel vanuit het gezondheids-, en participatieperspectief als ook gezien vanuit het oogpunt van zwemvaardigheid, is het van belang dat iedereen, dus ook allochtone vrouwen, zich thuis voelen in het zwembad.

3.9 Slotbeschouwing

In dit hoofdstuk zagen we dat de zwemvaardigheid van allochtone kinderen lager ligt dan de zwemvaardigheid van hun autochtone leeftijdsgenootjes en dat hier verschillende factoren aan ten grondslag liggen. Naast etniciteit zijn ook stedelijkheid, het inkomen en de mate van structurele integratie van de ouders, van invloed op de zwemvaardigheid van kinderen. Moeders spelen een belangrijke rol in de opvoeding van allochtone kinderen en in veel gevallen zijn zij ook degenen die verantwoordelijk zijn voor de zwemvaardigheid van hun kinderen. De meeste moeders geven aan deze verantwoordelijkheid zelf ook te willen nemen, omdat zij het belangrijk vinden dat hun kinderen kunnen zwemmen. Dit vooral vanwege de veiligheid, maar ook omdat ze willen dat hun kinderen mee kunnen doen aan de Nederlandse sport- en vrijetijdscultuur. Het lukt echter niet alle moeders deze verantwoordelijkheid te nemen zonder externe ondersteuning, omdat sommigen meervoudige belemmeringen ervaren. Zo is betere voorlichting nodig, bij voorkeur mondeling en via bekende kanalen zoals de school en de moskee, en daarbij overzichtelijke praktische informatie over alle zwemlesaanbieders, prijzen en tijden. Kortere wachtlijsten (dat wil zeggen meer aanbod) en op maat gesneden financiële ondersteuningsmogelijkheden evenals informatie hierover, het verbeteren en onderhouden van hun eigen zwemvaardigheid zijn goede ondersteuningsvormen. Vooral islamitische moeders zwemmen niet met hun kinderen, omdat ze zelf niet zwemvaardig zijn en/of ze niet mogen zwemmen vanwege religieuze voorschriften. ‘Man-vrije’ zwemuren kunnen er mede voor zorgen dat meer vrouwen, die nu min of meer buitengesloten zijn, kunnen deelnemen aan dit aspect van de Nederlandse beweegcultuur.

Met een aantal aanpassingen zou de zwemsport ook voor vrouwen die nu niet ‘mogen’ toegankelijker gemaakt kunnen worden. In verschillende gevallen is gebleken dat wanneer vrouwen in een veilige omgeving (in afwezigheid van mannen) aan het zwembad hebben kunnen wennen en merken dat hun gewoonten gerespecteerd worden, ze de islamitische leefregels en omgangsnormen minder strikt navolgen (Elling, 2005). Moeders die zich prettig en veilig voelen in het water, zijn ook sneller geneigd met hun kinderen naar het zwembad te komen en hen aan te melden voor de reguliere zwemlessen. Zowel vanuit het oogpunt van de participatie van allochtone vrouwen en kinderen aan de Nederlandse beweegcultuur, als ook vanuit het oogpunt van veiligheid lijkt de weerstand tegen aparte vrouwenuren in het zwembad niet gerechtvaardigd. Ook kan een hogere mate van tolerantie ten opzichte van gekleed zwemmen, bijvoorbeeld in een burqini, ervoor zorgen dat vrouwen in een veilige en prettige, maar toch gemengde omgeving van hun angst voor water af kunnen komen, kunnen leren zwemmen of in het water kunnen recreëren en sporten.

Eenzijds draagt de acceptatie van vrouwenuren en gekleed zwemmen ertoe bij dat deze vrouwen meer participeren in de samenleving en een positieve zwemsocialisatie over kunnen dragen aan hun kinderen en daarmee het maatschappelijke integratieproces kunnen bevorderen. Anderzijds blijft het een discussiepunt of de vrouwenuren (vooral wanneer ze georganiseerd worden door islamitische zelforganisaties en alleen bezocht worden door moslimvrouwen) niet leiden tot segregatie. Als de zwembaden tijdens openbare vrouwenuren weinig rekening houden met de wensen van vrouwen om ‘bedekt’ te mogen zwemmen, dan zullen vrouwen wegblijven uit de zwembaden of zich terugtrekken in zelforganisaties. Dat komt zeker niet ten goede aan een zwemsocialisatie op gelijkwaardige basis en etnische menging in het water.

Noten

- ¹ Een burqini is een tweedelig badpak met lange mouwen, lange broekspijpen en een hoofddoek. Het is gemaakt van dezelfde stof als badpakken en zwembroeken, maar zit losser om het lichaam en laat alleen het gezicht, de handen en de voeten onbedekt.
- ² Wij onderscheiden in deze studie twee soorten zwemlessen: schoolzwemmen en regulier zwemonderwijs. De laatstgenoemde categorie staat voor zwemles bij een gemeentelijk zwembad, een privaat zwembad, een zwemschool of een zwemvereniging. In dit hoofdstuk zullen alle soorten zwemles die buiten het schoolzwemmen vallen, aangeduid worden als reguliere zwemles.
- ³ Uit de SportersMonitor 2008, een onderzoek dat voortkomt uit een samenwerking tussen NOC*NSF en het W.J.H. Mulier Instituut (zie Van den Dool, 2009), is gevraagd naar het diplomabezit onder volwassenen. Uit dit onderzoek blijkt dat 20 procent van de autochtonen in de leeftijd van 15-80 jaar geen zwemdiploma heeft, tegenover 32 procent van de niet-westerse allochtone bevolking (data niet gepubliceerd).
- ⁴ Kwantitatieve data zijn afkomstig van het Aanvullend Voorzieningen Onderzoek 2003 en 2007 van het Sociaal en Cultureel Planbureau. Kwalitatieve data zijn afkomstig van groepsinterviews met 96 ouders, voornamelijk van allochtone afkomst.
- ⁵ Aan de groepsgesprekken namen vrouwen deel uit de volgende landen: Iran, Irak, Syrië, Afghanistan, Pakistan, Tunesië, Somalië, Sierra Leone, Togo, Eritrea, Brazilië, Italië en Polen.
- ⁶ Onder maatschappelijk lidmaatschap in AVO vallen de volgende lidmaatschappen: lidmaatschap van een politieke partij of vereniging, een werkgeversorganisatie, vakbond of middenstandsorganisatie, een organisatie op het gebied van natuur of milieu, een onderwijs- of schoolvereniging, een vrouwenvereniging of bond, een sportvereniging, een zang-, muziek- of toneelvereniging, een hobbyvereniging, een jeugdvereniging, clubhuis of padvinderij en een vereniging voor beeldende vorming.
- ⁷ Onder cultuurdeelname vallen de volgende activiteiten: Bezoek aan toneelvoorstellingen, cabaret, concerten, opera, musicals, dance/houseparty's, balletvoorstellingen, filmhuizen, kunstgalerieën en musea.
- ⁸ Tijdens deze stimuleringsregel vanuit het ministerie van OCW zijn 35 gemeenten met een Gemeentelijk Onderwijs Achterstanden beleid (de zogenaamde GOA gemeenten, in deze regeling ook wel vangnetgemeenten genoemd) op projectbasis gesteund om de zwemvaardigheid van kinderen in hun gemeenten te verbeteren. Binnen deze regeling stonden drie sporen centraal. In de eerste plaats het voorlichten van ouders en opvoeders over het belang van het leren zwemmen van kinderen. Ten tweede het aanbieden van zwemvangnetten (extra zwemlessen) voor kinderen die ondanks de voorlichting buiten de boot dreigen te vallen. Ten derde het registreren van zwem(vangnet)resultaten om de effecten van de regeling inzichtelijk te maken. De inhoudelijke invulling van de regeling is vrijgelaten aan de gemeenten zelf.
- ⁹ Zie <http://www.gelderlander.nl/voorpagina/achterhoek/3471407/Allochtone-vrouwen-krijgen-apart-zwemuur.ece?start=1&sort=desc>
- ¹⁰ Na afronding van het rapport 'Ik wil wel dat mijn kind leert zwemmen' zijn de belangrijkste resultaten van het onderzoek gepresenteerd op de Kennisdag zwembaden van de Vereniging Sport en Gemeenten. Hierbij werden aanwezigen uit het werkveld gevraagd te reageren op de resultaten van het onderzoek en verschillende stellingen die hiermee verband hielden. Tijdens de discussie kwam de betreffende zwembadbedrijfsleider aan het woord.
- ¹¹ Onder andere Zwemvereniging de Waterlelie in Amsterdam, zie <http://www.freewebs.com/zvdewaterlelie/>
- ¹² Zie o.a. <http://www.destentor.nl/regio/zwolle/2697427/Vrouw-in-burqini-uit-Zwols-zwembad-gezet.ece>

Literatuur

- Crum, B. (2002).** *Zwemachterstanden op de basisschool. Oorzaken en remedies.* Zoetermeer: Ministerie van OCW.
- Dool, R. van den, Elling, A. & Hoekman, R. (2009).** *SportersMonitor 2009. Een beschrijving van actuele sportissues.* Den Bosch: W.J.H. Mulier Instituut.
- Driessen, G. & Valkenberg, P. (2000).** Islamic schools in the Netherlands: Compromising between identity and quality? *British Journal of Religious Education* (23) 1,15-26.
- Elling, A. (2005).** Het zwembad. De Hollandse Dames Zwemclub, de islamitische Waterlelies en de vraag van wie het zwembad is. In I. Hoving, H. Dibbits & M. Schrover (red.). *Veranderingen van het alledaagse 1950-2000* (pp. 227-248). Den Haag: SDU.
- Garsen, M.J., Hoogenboezem, J. & Bierens, J.J.L.M. (2008).** Afname van het verdrinkingsrisico bij jonge kinderen, maar verhoogd risico bij kinderen van recent geïmmigreerde niet-westerse allochtonen. *Nederlands Tijdschrift Geneeskunde* (152) 21, 1216-1220.
- Herweijer, L., Stegeman, H. & Wisse, E. (2008).** Sport en onderwijs. In K. Breedveld, C. Kamphuis, A. Tiessen-Raaphorst (red.) *Rapportage sport 2008* (pp. 231-254). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau/ W.J.H. Mulier Instituut.
- Hoeven, M. van der (2002).** Antwoorden namens OCW en VWS op schriftelijke Tweede Kamervragen (Atsma en De Vries), 27 september 2002.
- Kamphuis, K. & Dool, R. van den (2008).** Sportdeelname. In K. Breedveld, C. Kamphuis & A. Tiessen-Raaphorst (red.) *Rapportage Sport 2008* (pp. 74-101). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau/W.J.H. Mulier Instituut.
- Klink, A. (2007)** Antwoorden namens VWS, OCW en VROM op schriftelijke Tweede Kamervragen (Vendrik), 6 november 2007.
- NRIT (2009).** *Het protocol Veiligheid Schoolzwemmen. Evaluatie van het in mei 2007 geïntroduceerde protocol.* Breda: NRIT.
- Wisse, E. & Dool, R. van den (2008).** *Zwemmen in de cijfers. Notitie kengetallen zwemmen in Nederland.* Den Bosch: W.J.H. Mulier Instituut.
- Stirbu, I., Kunst, E. Bos V. & Beeck, E. van (2006).** Injury mortality among ethnic minority groups in the Netherlands. *The Journal of Epidemiology and Community Health* 60, 249-255.
- Wisse, E., Elling, A. & Dool, R. van den (2009).** 'Ik wil wel dat mijn kind leert zwemmen...' Een onderzoek naar de factoren die de zwemvaardigheid beïnvloeden en de rol van allochtone ouders. Den Bosch: W.J.H. Mulier Instituut.